

Управління
школою

УДК37.016:908

Світлана КОРЖИК

Завідувач Летичівського районного методичного кабінету, старший вчитель

Зінаїда ПУПИШ

Директор Меджибзької ЗОШ І-ІІІ ступенів, Хмельницька область

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ШКІЛЬНОГО КРАЄЗНАВСТВА У МЕДЖИБІЗЬКІЙ¹ ЗОШ І-ІІІ СТУПЕНІВ – ШКОЛІ УСПІХУ

Одним із напрямків реформування освіти в Україні є реалізація компетентнісного підходу до навчання школярів.

При цьому особливе значення надається вмінням, що дозволяють діяти в нових, невизначених, проблемних ситуаціях, для яких заздалегідь не можна напрацювати відповідних рішень.

З метою ефективного формування школярів, як компетентних особистостей, автори розглядають у статті можливість використання матеріалів краєзнавчого характеру у навчально-виховному процесі.

Ключові слова: компетентність/компетентний, компетентності школярів; напрями шкільної краєзнавчої роботи: історичний, природничо-географічний, народознавчий, екологічний, літературний та мистецький; шкільний Євроклуб, шкільні проекти.

Перехід освітньої системи України на новий тип її конкурентоспроможності в європейському і світовому освітніх просторах передбачає формування покоління молоді, що буде захищеним і мобільним на ринку праці, матиме необхідні знання, навички й компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях, буде здатним навчатися протягом усього життя. Тому якість освіти є національним пріоритетом.

Одним із напрямків реформування освіти в Україні є реалізація компетентнісного підходу до

навчання школярів, спрямованого на розумовий розвиток учнів, формування вмінь застосовувати набуті знання у повсякденному житті. Компетентнісний підхід в освіті на противагу концепції “засвоєння знань”, а насправді суми інформації (відомостей), передбачає засвоєння учнями різного роду вмінь, що дозволяють їм у майбутньому діяти ефективно в ситуаціях професійного, особистого та суспільного життя. При цьому особливе значення надається вмінням, що дозволяють діяти в нових, невизначених, проблемних ситуаціях, для яких заздалегідь не можна напрацювати

¹ Серед випускників цього закладу був і **Володимир Сабодан** – предстоятель української православної церкви (нині покійний).

відповідних рішень. Їх потрібно знаходити в процесі розв'язування подібних ситуацій і досягати необхідних результатів. Таким чином, для компетентнісного підходу характерним є посилення прикладного, практичного спрямування всієї шкільної освіти.

Метою статті є розглянути можливості використання матеріалів *краєзнавчого характеру* у навчально-виховному процесі з метою *ефективного формування компетентності школярів*.

З 1 вересня 2012 року впроваджується новий Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений у квітні 2011 року. Державний стандарт базової й старшої шкільної освіти, затверджено у листопаді 2011 року, реалізується з 2013 року. У чому ж полягає його новизна порівняно із попереднім Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти 2004 року, які відмінності чинної і нової редакції Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти.

Сутність змін пов'язана з необхідністю впровадження компетентнісно спрямованої освіти. *Реалізувати завдання, виголошені у стандартах, можна за умови, якщо навчально-виховний процес в школі буде «спрямовано на розвиток активності, самостійності, творчих можливостей кожного школяра, оскільки суспільство потребує особистостей, здатних свідомо діяти, приймати власні рішення, швидко адаптуватися до змін».*

Переорієнтація процесу навчання школярів на компетентнісну освіту передбачає досягнення конкретних практичних результатів у розвитку сучасного учня. Це з великою відповідальністю реалізує педагогічний колектив Меджибізької ЗОШ I-III ступенів.

Виклад основного матеріалу.

Тлумачний словник сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусела розглядає компетентність «як певну суму знань у особи, яка дозволяє їй судити про що-небудь, висловлювати переконливу, авторитетну думку. Компетентний – це той, хто знає, обізнаний у певній галузі; який має право за своїми знаннями або повноваженнями робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь. Компетенція – це коло повноважень якої-небудь установи або особи; коло питань, в яких дана особа має знання, досвід» [2, с. 445]. Українські вчені по-різному тлумачать поняття компетентності. Найбільшого поширення у вітчизняній науковій літературі набуло визначення компетентності як «сукупності знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати ін-

**Світлана
КОРЖИК**

**Зінаїда
ПУШИШ**

формацію» [3, с.149]. Компетентність у перекладі з латинської *competentia* означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Під компетентністю учня розуміємо його готовність використовувати засвоєні знання, навчальні вміння та навички, а також способи діяльності в житті для розв'язання практичних і теоретичних задач [1].

Адміністрація школи націлює педагогів на те, що формування компетентної особистості та використання краєзнавчого матеріалу в навчанні та вихованні в першу чергу пов'язане з формуванням мотивів навчальної діяльності учнів.

Як відомо, тільки інноваційна школа із розбудованим освітнім середовищем може називатися сучасною школою, спроможною забезпечити оптимальний розвиток кожної дитини, дати учнівській молоді глибокі та міцні знання з основ наук, сформувати відповідальне ставлення до знань, стійку потребу до навичок самоосвіти, вміння застосовувати набуті знання в життєтворчій діяльності. Саме такою є Меджибізька ЗОШ І-ІІІ ступенів. За багато років своєї діяльності школа стала методичним майданчиком впровадження передового педагогічного досвіду Летичівського районного методичного кабінету та базою навчальної практики слухачів курсів підвищення кваліфікації Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

У Меджибізькій школі створено модель формування успішного учня «Школа успіху», яку було представлено у 2013 році на обласний конкурс освітніх моделей сільських шкіл. У підсумку – перемога і Диплом ІІ ступеня. Педагогічний колектив працює над створенням успішної школи – затишної домівки, де кожен учень, кожен учитель, кожен батько чи мати почуватимуться господарем, де йому комфортно, де його почують, зрозуміють і підтримають.

Управління діяльністю у школі чітко регламентована і передбачає:

- спрямування всіх учасників про-

цесу на забезпечення успіху й позитивних результатів;

- вивільнення часу керівників та педагогів для роботи, спрямованої на розвиток школи;
- забезпечення наповнюваності управлінської діяльності конкретним змістом, визначення ролі й завдань кожного суб'єкта управлінської діяльності;
- залучення до управлінської діяльності всіх учасників навчально-виховного процесу. При цьому значну роль відіграють неформальні лідери як серед учителів так і серед учнів.

Найголовніший обов'язок керівника – надихати людей на творчу працю. Тому першочергове завдання адміністрації – створення педагогічного колективу, здатного ефективно навчати й виховувати учнів, усебічно сприяти їхньому розвитку, стимулювати зусилля щодо самовиховання.

Основу цієї роботи складають визнані всіма цінності й пріоритети, які зумовлюють особливості функціонування; місія колективу, професіоналізм, моральні якості, плани, які конкретно окреслюють перспективи з усіх напрямків діяльності.

Усе це детально обговорюється на педагогічних радах, семінарах. У процесі роботи враховуються пропозиції, узгоджуються різноманітні підходи до розв'язання проблеми.

У забезпеченні успішності школи значна роль інноваційної творчої діяльності педагогічного колективу. Сьогодні в школі працює колектив, який поділяє з керівниками вихідні принципи, основні ідеї, на яких будується діяльність.

Педагогічний колектив, організовуючи навчально-виховний процес, враховує ту важливу обставину сучасного освітнього процесу, що батьків цікавлять не лише знання педагога, а й його ставлення до дітей, отже освіта має бути не тільки заради освіти, а й заради дитини. Поділяючи цю думку, педагоги школи в своєму ставленні до учнів працюють на засадах педагогіки співробітництва. За такого підходу

стосунки „учитель – учень” є співпрацею даних суб’єктів навчального процесу. Викладання предмета та процес здобування знань переходить у процес індивідуальної роботи на основі зацікавленості не заради оцінок, а заради знань.

Складовими успіху будь-якого колективу, зокрема шкільного, є демократизм у стосунках, взаємоповага, розвиток творчого потенціалу усіх учасників навчально-виховного процесу, і водночас – відповідальність кожного за доручену справу, чітка організація роботи. А найважливішою складовою є ідея, яка єднає колектив. Такою ідеєю стала науково-методична проблема, що реалізується у школі «Формування успішної, творчої та компетентної особистості засобами краєзнавства».

Саме краєзнавча робота посіла важливе місце в діяльності кожного учителя школи з тим, щоб за допомогою краєзнавчих матеріалів сприяти вихованню у молоді патріотизму, національної свідомості, високої моральності. Роботу з питань краєзнавства учителі Меджибізької школи проводять у кількох напрямках: історичному, природничо-географічному, народознавчому, екологічному, літературному та мистецькому. У процесі такої діяльності у школярів Меджибізької школи *формується* *ключові освітні компетентності*.

І уроки досвідчених педагогів школи, і позакласні та виховні заходи, зокрема «*На перехресті трьох культур*», «*О, Меджибоже мій!*», і засідання шкільного Євроклубу, і різноманітні шкільні проекти спрямовані на використання краєзнавчого матеріалу.

Так, зокрема, учні 3 класу під керівництвом вчителя початкових класів **Іванишиної Валентини Петрівни** захищали проект «*Славенні українці*», серед яких **Володимир Сабодан** – *предстоятель української православної церкви (нині покійний)* – **випускник** даного закладу.

Зворушливо відбулося засідання Євроклубу «NEW DAY» на тему

«*Форум країн Європи – учасниць Руху Опору в роки Другої світової війни*». Учні 9-11 класів під керівництвом педагогів: учителя англійської мови **Наварчук Олени Іванівни** та вчителя світової літератури **Іванової Людмили Олександрівни** досліджували глибокі проблеми та перебіг Другої світової війни і в Європі, і на теренах рідного Меджибожа.

На урок-колаж «*Ота стежина в ріднім краї...*» учні 7 класу під керівництвом учителя української мови та класного керівника **Гончар Людмили Михайлівни** запросили свого змляка, випускника даного закладу **Мацька Віталія Петровича**.

На інтегрованому уроці математики та фізики «*Площі фігур. Розв’язування графічних задач з використанням формул площ фігур*», який майстерно провели учителі математики та фізики – подружжя **Данішевська Наталія Анатоліївна та Данішевський Сергій Іванович**, теж можна побачити елементи краєзнавства. А ними виявився насичений увесь урок. Учні 8 класу здійснювали віртуальну «*Подорож по Меджибізькій фортеці*». А фігурами для визначення площ вони використали плани будівель фортеці – трапеції, прямокутники, чотирикутники.

Здавна славиться меджибізький край своєю красою: родючими землями, чудовою природою, неосяжними просторами, спокійними водами могутнього Південного Бугу, заплавами Бужка, цілющими джерелами, лелеками, калиною. *Меджибожжся – це чарівний куточок Поділля*. Любов до Батьківщини – це і любов до природи рідного краю, яка потребує захисту, охорони. Вивчення природного ландшафту, охорона і примноження природних багатств рідного краю – в центрі уваги екологічного краєзнавства, засоби та методи якого використовує у процесі своєї педагогічної діяльності учитель біології та хімії **Слободян Лілія Анатоліївна**, яка багаторітних у школі реалізує безліч різноманітних проєктів.

Педагогічний колектив враховує ту важливу обставину сучасного освітнього процесу, що батьків цікавлять не лише знання педагога, а й його ставлення до дітей, отже освіта має бути не тільки заради освіти, а й заради дитини

Разом зі своїми вихованцями – учнями 6 класу Лілія Анатоліївна представила проект екогуртка «*Garbage*» «*За Меджибіж без сміття*», із учнями 5 класу – проект «*Мурашки*». Багато років цей талановитий педагог очолює у школі екологічний театр, вистави якого були представлені не тільки своїм меджибізцям на різних шкільних заходах, гостям з Києва та усіх областей України, а також педагогічним працівникам із сусідньої Польщі. Усі вони протягом останніх років побували у Меджибізькій школі на різних всеукраїнських заходах – семінарах, конференціях та фестивалях.

У школі відбуваються народознавчі та краєзнавчі заходи, зокрема: подорожі рідним краєм, участь у конкурсі «*Козацький гарт*», тематичні екскурсії до краєзнавчого музею та музею Голодомору, участь в обласних та районних краєзнавчих конференціях, конкурси української пісні, виставка - конкурс «*Знай і люби свій рідний край*», спільні з батьками виховні заходи «*Моя сім'я – моє коріння*», «*Нехай завжди квітує дерево родинне*», трудові десанти «*Незабуті могили*» та ін.

Вивчаючи історію рідного краю разом зі своїм учителем та заступником директора з навчально-виховної роботи Войтко Т.А., учні пишуться своєю маленькою батьківщиною, прагнуть дізнатися більше про її історію, глибше розуміють значення бойових і трудових справ, беруть приклад з видатних земляків. Звичайно, діти, для яких небайдужа історія пред-

ків, виростуть патріотами, відповідальними не тільки за своє життя, а й за рідну землю, за те, якою вона дістанеться у спадок майбутнім поколінням.

Основними формами туристично-краєзнавчої роботи з учнями у школі є прогулянки, екскурсії, подорожі та походи, естафети, зльоти, експедиції.

На екскурсіях учитель географії, Литвин Олеся Володимирівна, разом зі своїми вихованцями мають справу з такими об'єктами, явищами і процесами, які наочно можна показати тільки в натурі. Вони мають велике значення для виховання в учнів почуття патріотизму: тут у всій повноті розкривається чарівність рідного краю. На високому рівні в школі працює гурток «Юні екскурсоводи», керівником якого є вчитель географії. На заняттях учні складають план екскурсій, вчать робити записи маршруту, підбір фактичного матеріалу. Особливої уваги заслуговують екскурсії в природу, а саме «Околицями селища», до річки, до природних заказників «*Башта*» та «*Безодня*» тощо.

Постійна і конструктивна співпраця здійснюється між школою та Державним історико-культурним заповідником «*Межибіж*». І директор музею-заповідника **Олег Григорович** Погорілець (випускник даної школи) і науковий співробітник музею **Ігор Валентинович** Западенко надають учням та педагогам кваліфіковану допомогу у проведених краєзнавчих заходів. У ролі справжніх екскурсоводів

спробували себе восьми-класники. У виставковій залі Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» вони проводять навчальні екскурсії фотовиставкою «Перлини Хмельниччини». У музеї Голодомору школярі часто представляють відвідувачам літературно-музичну композицію 'Не згасни, свічко пам'яті'.

Меджибізька школа була, є і буде духовним осередком краю. Вона є не тільки навчальним закладом, який дає базову освіту, а й залишається у пам'яті її випускників другою домівкою зі своєю неповторною атмосферою, традиціями, звичаями, які створюють і підтримують учнівський, педагогічний колективи навчального закладу. Для вчителів школа – це місце реалізації своєї педагогічної творчої праці, своєрідна педагогічна майстерня. Для багатьох талановитих учнів – перша важлива сходинка до успішного життя, перша спроба реалізації своїх здібностей і вподобань.

Захоплюючим напрямком *краєзнавчої роботи* для вчителів та учнів школи став процес створення шкільного музею. Побудова музейної експозиції – це приклад практичного втілення перевіреної часом проектної технології, спрямованої на стимулювання інтересу учнів до пошукової та науково-дослідної роботи, на створення умов інтелектуального, соціального, морального розвитку і саморозвитку учня – найвищих цінностей людини-лідера.

Учителями й учнями школи зібрано речі з історії

освіти містечка Меджибіж: ручки з перами, чорнильниці-невиливайки, портфелі, підручники, нагрудні знаки, медалі вчителів; документальні матеріали: учнівські грамоти, дипломи, учнівські квитки, документи про освіту учнів та вчителів, фото випускників, учителів, навчальних закладів, фотоальбоми, грамоти, дипломи вчителів-ветеранів педагогічної праці. У музейній експозиції розкрито різноманітні аспекти історії освіти Меджибожа за досить значний період – від дохристиянських часів до сучасності. Матеріали представлено у таких розділах: „Виховання та освіта дітей у стародавньому суспільстві”, „Розвиток освіти періоду Київської Русі”, а також розділи, що представляють розвиток освіти Меджибожа «У період Речі Посполитої», «У складі Російської імперії», у період «Радянської України» та «Незалежної України».

Із детальних повідомлень екскурсиводів – вихованців шкільного гуртка історичного краєзнавства відвідувачі музею дізнаються, що Меджибіж (Межибіж) належить до числа літописних міських поселень Поділля, який впродовж всієї історії свого існування завжди знаходився в колі суспільно-політичних, економічних і воєнних подій. У вирі всіх історичних подій знаходилася і освіта Меджибожа.

Музей як скарбниця освітніх і педагогічних надбань стає провідним пошуковим, науково-дослідницьким та пропагандистським центром Меджибожа в галузі історії освіти. З його фондами матимуть можли-

Найважливішою складовою успіху є ідея, яка єднає колектив. Такою ідеєю стала науково-методична проблема, що реалізується у школі “Формування успішної, творчої та компетентної особистості засобами краєзнавства”

вість працювати педагоги, учні та студенти закладів освіти не тільки району, а й всієї області, які вивчають історію і краєзнавство.

Таким чином, *компетентнісний зміст освіти проходить у Меджибізькій школі наскрізною лінією через усі навчальні предмети (освітні галузі), одержуючи кожного разу реалістичне, діяльнісне, особистісне й соціально значуще втілення на відповідному матеріалі. У результаті вдається об'єднати навчальні предмети в єдиний цілісний*

зміст, визнавши системоутворюючі елементи загальної освіти як по вертикалі окремих ступенів навчання, так і на рівні горизонтальних міжпредметних зв'язків.

Тільки у такій школі, як Меджибізька ЗОШ І-ІІІ ступенів, дитина стає лідером, людиною з активною життєвою позицією, яка не тільки бачить проблеми навколишнього життя, а й уміє їх визначати, знаходити шляхи їх розв'язання. Тільки в любові та повній безпеці у школярів зростають ті моральні сили, які необхідні людині, щоб вона могла гідно пройти життєвий шлях.

Светлана Коржик, Зинаида Пупиш
Формирование компетентной личности средствами школьного краеведения у Меджибиской ООШ I-III степеней – Школе успеха

Одним из направлений реформирования образования в Украине является реализация компетентного подхода к обучению школьников.

При этом особое значение уделяется умениям, что позволяют действовать в новых, неопределенных, проблемных ситуациях, для которых предварительно нельзя наработать соответствующие решения.

С целью эффективного формирования школьников, как компетентных личностей, авторы рассматривают в статье возможности использования материалов краеведческого характера в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: компетентность/компетентный, компетентности школьников; направления школьной краеведческой работы: историческое, естественно-географическое, народоведческое, экологическое, литературное и художественное; школьный Евроклуб, школьные проекты.

Svetlana Korjik, Zinaida Pupish
The competent individual formation by the means of local history subject in Medzhybizh secondary school of I-III levels – the School of Success

The authors of an article associate the essence of modern changes in school education with the need of implementation of a competency aimed education, as the society needs individuals that are capable to act consciously, to make their own decisions and quickly adapt to changes.

The article deals with how the teaching team reaches concrete practical results in the development of modern schoolchild by reorienting the learning process into the competency education.

To increase the effective formation of schoolchildren's competence, authors consider the possibility of using the local lore study materials in the educational process.

Key words: competency aimed education, local history at school, local history work trends, historical, natural-geographic, ethnological, ecological, literary and artistic, school Euroclub, school projects.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітико-прогностичний супровід формування самоосвітньої компетентності учнів / уклад.: Бухлова Н. В., Чернікова Л. Г. — Донецьк: ОІППО, 2003.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. — 1440 с.

3. Професійна освіта: словник: навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко [та ін.]; за ред. Н. Г. Ничкало. — К.: Вища шк., 2000. — С.149

4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. — : «К.І.С.», 2004. — 112 с.

5. Єрмаков, І. Г Розвивати життєву компетентність / Єрмаков, І. Г., Пузіков Д. О // Шкільний світ. — 2005. — №37. — С. 5-13.

6. Селевко, Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Нар. образование. — 2004. — № 4. — С. 138-143.

7. Етимологічний словник української мови. Т.2. — К., 1985. — С. 541.